

GERINGDE STORMMEEUWEN IN DE STAD GRONINGEN

Klaas van Dijk

In de stad Groningen is de kokmeeuw verreweg de meest talrijk voorkomende meeuwesoort. Buiten het broedseizoen zitten regelmatig enkele duizenden kokmeeuwen in de stad. Al meer dan tien jaar wordt het voorkomen van geringde kokmeeuwen in de stad onderzocht (Boekema 1987, Van Dijk 1989). Stormmeeuwen zijn veel minder talrijk. Tijdens het kokmeeuwen-onderzoek zijn ook gegevens verzameld over het voorkomen van geringde stormmeeuwen. In dit artikel wordt aan de hand van deze ringgegevens beschreven wat bekend is over herkomst en trekbewegingen van stormmeeuwen in de stad Groningen.

Gebied en methode

De waarnemingen zijn afkomstig uit de stad Groningen, waarbij de volgende grenzen zijn aangehouden. De westgrens wordt gevormd door het Stadspark en Vinkhuizen. De noordgrens is de noordelijke ringweg, de oostgrens het Van Starkenborghkanaal vanaf de Bedumerweg tot aan het Eemskanaal, het Oude Winschoterdiep tot de Hunzencentrale en de Helperzoom. De zuidgrens wordt gevormd door de zuidrand van Coendersborg, de Wijert-zuid en in Corpus den Hoorn de Van Ketwich Verschuurlaan. In dit gebied bevinden zich ongeveer 40-50 afleesplaatsen.

Het aantal stormmeeuwen in de stad is onder andere afhankelijk van het weer. Bij een zachte winter met veel neerslag verlaten veel kok- en stormmeeuwen de stad, maar bij vorst en/of droogte nemen de aantallen toe. Hulscher (1985) heeft voor kokmeeuwen in Haren dit fenomeen uitgebreid beschreven. In Groningen zijn stormmeeuwen niet systematisch geteld. Sommatie van gegevens van diverse data en afleesplaatsen geeft aan, dat buiten het broedseizoen

gemiddeld zo'n 50 tot 150 kokmeeuwen in de stad verblijven. Vermoedelijk zijn de aantallen hoger, omdat stormmeeuwen vaak passief op (platte) daken zitten en gemakkelijk over het hoofd worden gezien.

Stormmeeuwen zijn over het algemeen schuwer dan kokmeeuwen en reageren meestal niet of nauwelijks op voeren, een enkele uitzondering daargelaten. De meeste waarnemingen zijn afkomstig van rustende vogels in de onmiddellijke nabijheid van een voerplek. Vooral in de strenge winter 1986/'87 zijn veel ringen afgelezen van stormmeeuwen die op het ijs zaten te rusten of te poetsen. Voor nadere gegevens over de aflees-techniek, zie Van Dijk (1989). Bena-drukt moet worden dat de gegevens over geringde stormmeeuwen steeds terloops zijn verzameld, omdat geringde kokmeeuwen het hoofddoel van het onderzoek waren. In dit artikel zijn naast eigen waarnemingen gegevens verwerkt van EricJan Alblas, Bert Dijkstra, Eddie Fritze, Tseard Hiemstra, Ben Koks en Fred Prak uit de seizoenen 1984/'85 tot en met 1988/'89. Met 1984/'85 wordt de periode bedoeld tussen 1 juli 1984 en 30 juni 1985; een indeling die voor alle seizoenen geldt. De Nederlandse Ringcentrale in Heteren zorgde voor de terugmeldingen. Bij de leeftijden wordt gewerkt met kalenderjaren, afgekort kj. Een kalenderjaar loopt van 1 januari tot en met 31 december. Het geboortear van een vogel is zijn le kalenderjaar, op 1 januari wordt deze vogel 2kj, etc.

Resultaten

In totaal werd bij 18 stormmeeuwen de ringinscriptie compleet afgelezen. Deze vogels kwamen uit:

Zweden.....	(1)
Finland.....	(2)
Estland.....	(3)
Denemarken.....	(3)
West-Duitsland.....	(7)
Nederland.....	(1)
België.....	(1)

HELSINKI	CT-028397	7 juli 1987	Lappeenranta Finland	61.05 N 28.11 E; nestjong / 13 april 1988	Oosterpark.
HELSINKI	CT-062202	25 juni 1987	Hangö Finland	59.52 N 22.57 E; nestjong / 4 april 1988	Vondellaan.
MATSALU	E-33725	27 juni 1985	Pärnu Estland	58.23 N 24.30 E; na 1kj / jan-feb 1987	Floresplein.
MATSALU	E-33748	26 juni 1986	Pärnu Estland	58.23 N 24.30 E; volgroeid / 11 maart 1987	Talmahuis.
MATSALU	U-235690	8 juni 1987	Kakrarahu Estland	58.46 N 23.26 E; nestjong / 13,20 feb 1988	Corpus den Hoorn.
STOCKHOLM	7072297	9 jan 1986	Malmö Zweden	55.36 N 13.00 E; 2kj / 19 feb 1986	Noorderplantsoen.
COPENHAGEN	5003247	25 juni 1970	Amager DK	55.38 N 12.34 E; nestjong / 26,27 dec 1988, 5,13 feb 1989	Korrebrug.
COPENHAGEN	5056810	(+ rood 54J)	4 jan 1987	Kopenhagen DK 55.43 N 12.34 E; 3kj / 16 jan 1987	Groningen.
COPENHAGEN	5057241	(+ rood 37K)	29 jan 1987	Kopenhagen DK 55.43 N 12.34 E; na 3kj / 6,11 maart 1987	Zuiderhaven.
HELGOLAND	5197787	27 mei 1985	Hohe Schaar WDL	53.30 N 9.58 E; nestjong / 12 mrt 1987	Noord-Willemskanaal.
HELGOLAND	5206230	8 jan 1985	Helgoland West-Duitsland	54.11 N 7.55 E; na 1kj / 22 feb 1986	Groningen.
HELGOLAND	5234172	25 juni 1985	Pagensand WDL	53.42 N 9.31 E; nestjong / 10 mrt 1987	Noord-Willemskanaal.
HELGOLAND	5255175	2 mrt 1985	Damp West-Duitsland	54.35 N 9.59 E; na 2kj / 7 jan 1987	Morgensterlaan.
HELGOLAND	5260698	5 mrt 1984	Lübeck West-Duitsland	53.52 N 10.52 E; na 2kj / 22 feb 1985	Groningen.
HELGOLAND	5281708	(+ zwart A132)	7 mrt 1987	Glücksburg WDL 54.50 N 9.33 E; 2kj / 13 mrt 1987	Noord-Willemskanaal.
HELGOLAND	5282614	(+ zwart A298)	11 apr 1986	Heiligenhafen WDL 54.22 N 10.59 E; na 2kj / 2 nov 1987	Gorechtkade.
ARNHEM	3423040	23 jan 1987	Surhuisterveen Friesland	53.11 N 6.11 E; 2kj / 10,11 feb 1987	Vondellaan.
BRUXELLES	E-127290	9 feb 1986	Brasschaat België	51.17 N 4.27 E; na 2kj / 13 mrt 1987	Noord-Willemskanaal.

tabel 1. Ringgegevens van in de stad Groningen afgelezen stormmeeuwen

Exacte gegevens over ringplaats, ringdatum, afleesplaats en afleesdata staan in tabel 1. Daarnaast kon van vier anderen (exemplaren uit Finland, Estland, West-Duitsland en Nederland) slechts een deel van de ringinscriptie worden ontcijferd. Deze meeuwen zijn in het hoofdstuk resultaten buiten beschouwing gelaten.

Per afzonderlijke winter zijn de volgende aantallen afgelezen:

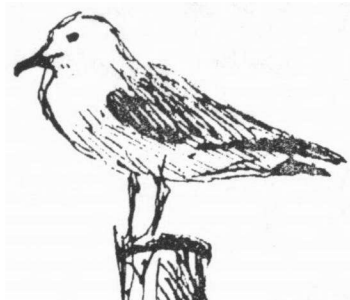
1984/'85..... (1)
 1985/'86..... (2)
 1986/'87..... (10)
 1987/'88..... (4)
 1988/'89..... (1)

Geen enkele stormmeeuw is meer dan één winter gezien. Het relatief hoge aantal waarnemingen in 1986/'87 is te danken aan de strenge winter waarin veel tijd is besteed aan aflezen. In 1984/'85 en 1985/'86 was de winter ook streng, maar is veel minder tijd besteed aan aflezen van geringde meeuwen. De laatste twee winters (1987/'88 en 1988/'89) waren erg zacht en hoewel veel tijd is besteed aan het aflezen van geringde meeuwen zijn nauwelijks geringde stormmeeuwen gezien.

De waarnemingen zijn als volgt verdeeld over de maanden: november (1), december (1), januari (4), februari (7), maart (6) en april (2). Beide aprilwaarnemingen zijn Finse stormmeeuwen in hun 2e kalenderjaar. Zes vogels zijn als nestjong geringd in Finland (2), Estland (1), Denemarken (1) en West-Duitsland (2). Daarnaast zijn twee vogels eind juni in Estland gevangen als volgroeide vogel. De overige stormmeeuwen zijn buiten het broedseizoen geringd in januari (5), februari (1), maart (3) en april (1). De leeftijdssamenstelling tijdens het aflezen in Groningen was als volgt:

2kj (6), 2kj of ouder (1), 3kj (3), 3kj of ouder (1), 4kj of ouder (5), 5kj of ouder (1) en 20kj (1).

Deze laatste vogel is een Deense stormmeeuw die in 1970 is geboren en in februari maar liefst 18 jaar en 8 maanden geleden was geringd.

Trekbewegingen in strenge winters

Vijf stormmeeuwen zijn in dezelfde winter op verschillende plaatsen gezien. Deze vogels illustreren hoe trekbewegingen bij vorst kunnen verlopen. In 1985/'86 werd in het Pildamsparken in Malmö op 9 januari een stormmeeuw gevangen die op 19 februari in het Noorderplantsoen zat.

In 1986/'87 zijn er waarnemingen van vier meeuwen die zowel betrekking hebben op trekbewegingen binnen Nederland als op trek vanuit het Oostzeegebied naar Nederland. De eerste stormmeeuw met een Deense kleur (rood 54J) werd op 4 januari in Kopenhagen gevangen, zat op 16 januari (12 dagen later) in de stad en is daarna nog een eindje doorgevlogen naar Drachten. Daar werd rood 54J op 28 januari (weer 12 dagen later) gezien. De tweede vogel met een Deense kleur zat op 1 februari nog in Kopenhagen, maar werd op 6 en 11 maart in de stad gezien. Een stormmeeuw met een Westduitse kleur werd op 7 maart in Glücksburg (bij Flensburg aan de Oostzee) gevangen en zat 6 dagen later (13 maart) in Groningen. De vierde stormmeeuw vloog juist de andere kant op. Deze vogel werd op 23 januari in Surhuisterveen gevangen en zat op 10 en 11 februari in de stad. Niet alle stormmeeuwen verplaatsen zich natuurlijk zo vlot in strenge winters. Een voorbeeld van plaatstrouw in de stad is een Estlandse vogel die tussen 3 januari en 14 februari zeker vijf maal bij het Floresplein werd gezien.

Discussie en conclusie

De in dit artikel gepresenteerde gegevens schetsen een voorlopig en vermoedelijk incompleet beeld van de herkomst van stormmeeuwen die buiten het broedseizoen in de stad Groningen verblijven. Dit wordt veroorzaakt door de moeilijkheid volledige controles uit te oefenen en door het geringe aantal waarnemingen. Zo zag ik kortgeleden (oktober 1989) in Paddepoel een Noorse stormmeeuw. Tevens loopt de ringactiviteit in verschillende landen sterk uiteen. Desondanks past het herkomstpatroon

in het algemene beeld van de provincie Groningen, namelijk dat de meeste vogels afkomstig zijn uit landen rond de Oostzee (Boekema et al. 1983).

Aprilwaarnemingen van Finse stormmeeuwen zijn niet uitzonderlijk. Tweede kj vogels zijn nog niet geslachtsrijp en blijven vaak in het overwinteringsgebied. Trek tot in februari van stormmeeuwen van de Oostzee naar Nederland is ook geen ongewoon verschijnsel (Glutz von Blotzheim & Bauer 1982).

Een stormmeeuw van ruim 18 jaar heeft een behoorlijke leeftijd bereikt, maar is nog niet de oudst bekende vogel. Post & Kompanje (1989) vermelden dat in het archief van de Nederlandse Ringcentrale zes stormmeeuwen zitten die ouder zijn dan 20 jaar. Hieronder is een Zweedse vogel van 23 jaar en 8 maanden die in maart 1986 in Lauwersoog werd afgelezen (ook vermeld in De Jong 1986). De oudst bekende stormmeeuw was bijna 26 jaar (Glutz von Blotzheim & Bauer 1982).

In tabel 2 is een vergelijking gemaakt tussen ringen die in de stad (inclusief de recente Noorse vogel en de incomplete waarnemingen) en in Delfzijl e.o. zijn afgelezen. De Delfzijl-gegevens (inclusief 11 incomplete aflezingen en 1 vondst) zijn verzameld door Eric-Jan Alblas, Henk & Kees Koffijberg, Lex Tervelde en Eenje en Peter van Wijngaarden en afkomstig uit 1986/'87 (18), 1987/'88 (4) en 1988/'89 (1). Geen enkele meeuw is zowel in Delfzijl als in Groningen gezien. Globaal komen de herkomstgegevens overeen. In Delfzijl zijn echter opvallend veel vogels uit Estland gezien. Dit is des te opmerkelijker, omdat vijf van de negen Estlanders met opvallende kleurringen (vier per vogel) waren gemerkt. In de stad is zelfs nooit een glimp van dergelijke vogels gezien. Het zou erop kunnen wijzen dat de populaties van Delfzijl en Groningen toch enigszins in herkomst verschillen. Mogelijk hangt dit samen met biotoopverschillen. Groningen ligt in het binnenland en Delfzijl aan zee.

	Groningen	Delfzijl
Noorwegen	1	-
Zweden	1	-
Finland	3	1
Estland	4	9
Denemarken	3	3
Oost-Duitsland	-	1
West-Duitsland	8	6
Nederland	2	1
België	1	2
TOTAAL	23	23

tabel 2. Vergelijking tussen in de stad Groningen en in Delfzijl waargenomen geringde stormmeeuwen

	Afgelezen	Vondsten
Noorwegen	2%	2%
Zweden	2%	29%
Finland	9%	19%
Estland	28%	14%
Denemarken	13%	10%
Duitsland	33%	24%
Nederland	7%	-
België	7%	3%

tabel 3. Procentuele vergelijking van in de stad Groningen en in Delfzijl waargenomen stormmeeuwen (n = 46) met vondsten uit geheel Groningen (n = 110, bron: Boekema et al. 1983)

In tabel 3 is een vergelijking gemaakt van afgelezen ringen in de stad en Delfzijl met terugmeldingen (vermoedelijk allemaal vondsten) uit de gehele provincie. Verschillen vinden we bij stormmeeuwen die in Zweden, Finland en Estland zijn geringd. Bijna de helft (48%) van de terugmeldingen in 'Vogels van Groningen' komt uit Zweden en Finland, terwijl bij de afgelezen vogels slechts 11% uit deze landen komt.

Daarentegen zijn procentueel dubbel zoveel stormmeeuwen uit Estland afgelezen dan er in 'Vogels van Groningen' staan vermeld (28% tegenover 14%). De terugmeldingen stammen uit verschillende perioden. Ze illustreren hoe veranderingen in ringactiviteit in een land hun weerslag vinden in de aantallen terugmeldingen. Dat stormmeeuwen in deze periode hun overwinteringsgebied hebben veranderd, is uit de literatuur (Cramp & Simmons 1983, Glutz von Blotzheim & Bauer 1982) niet bekend.

Koopman (1988) heeft alle terugmeldingen van Nederlandse nestjongen geanalyseerd. Hij vermeldt (als aanvulling op Boekema et al. 1983) diverse vondsten van Nederlandse vogels in de provincie Groningen in het najaar, maar geen vondsten uit de winter (december-maart). Wel zijn zeven vogels in de winter uit Friesland teruggemeld. Vermoedelijk verblijft 's winters dan ook een klein aantal Nederlandse stormmeeuwen in Groningen. Ringwaarnemingen ontbreken waarschijnlijk, omdat op de Waddeneilanden, in vergelijking met Noord-Holland, zowel relatief weinig stormmeeuwen broeden als weinig nestjongen zijn geringd. Wel zijn op Schiermonnikoog al een tiental jaren jaarlijks alle nestjongen geringd.

Er valt nog weinig te zeggen over plaatstrouw, zoals bij kokmeeuwen die vele jaren achtereen in de stad kunnen overwinteren (Boekema 1987, Van Dijk 1989). Binnen één seizoen zijn in de stad geen verplaatsingen geconstateerd en geen enkele stormmeeuw is in meer dan één winter gezien. Wel werd in januari 1986 een stormmeeuw in de stad gezien die in januari 1985 op Helgoland was geringd en op 24 januari 1987 in Surhuisterveen werd gevangen.

In Duitsland is plaatstrouw bij overwinterende stormmeeuwen meerdere malen vastgesteld (Glutz von Blotzheim & Bauer 1982); in Delfzijl is dezelfde vogel in drie achtereenvolgende winters (1987/'88 t/m 1989/'90) gezien. Koopman (1987) heeft de indruk, dat Friese stormmeeuwen weinig trouw zijn aan het overwinteringsgebied. Wellicht zal de eerstvolgende strenge winter meer

licht werpen op het fenomeen plaats-
trouw bij de stormmeeuw in de stad
Groningen.

Literatuur

Boekema, E. (1987): Overwinterende
kokmeeuwen in en rond de stad Gro-
ningen. De Grauwe Gors 15(3): 17-23.

Boekema, E.J., P. Glas & J.B. Hul-
scher (1983): Vogels van Groningen.
Wolters-Noordhoff/Bouma's Boekhuis.

Cramp S. & K.E.L. Simmons (1983):
The Birds of the Western Palearc-
tic, 3. Oxford University Press.

Van Dijk, K. (1989): Over geringde
Kokmeeuwen in de stad. Limosa 62:
101-102.

Glutz von Blotzheim, U.N. &
K.M. Bauer (1982): Handbuch der
Vögel Mitteleuropas. Band 8/1.
Akademische Verlagsgesellschaft.

Hulscher, J.B. (1985): Terreinkeuze
van jonge en oude Kokmeeuwen: een
keuze tussen nat en droog.
Limosa 58: 49-55.

De Jong, J. (1986): Interessante
ringgegevens van trekvogels (3).
Vanellus 39: 129-132.

Koopman, K. (1987): Plaatstrouw bij
Kok- en Stormmeeuwen. Twirre 10:
33-37.

Koopman, K. (1988): De trek van de
Nederlandse Stormmeeuw. Limosa 61:
125-132.

Post, J.N.J. & E.J.O. Kompanje
(1989): Stormmeeuw van 23 jaar.
Het Vogeljaar 37: 171.

Adres auteur:

Vermeerstraat 48
9718 SN GRONINGEN
(050) 18 29 24